Examen VWO

2008

tijdvak 2
dinsdag 17 juni
13.30 - 16.30 uur

Nederlands

Bij dit examen hoort een bijlage

Dit examen bestaat uit 21 vragen en een samenvattingsopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Geef niet meer antwoorden (zinnen, redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld één zin wordt gevraagd en je antwoordt met meer dan één zin, dan wordt alleen de eerste zin in de beoordeling meegeteld.

800049-2-001o

Tekst 1 Wie de beschaving terug wil, moet weer leren balanceren

1p **1** Welke uitspraak over alinea 1 is juist?

A Alinea 1 bevat een anekdote die dient ter introductie van het onderwerp van de tekst.

B Alinea 1 formuleert de probleemstelling die het uitgangspunt vormt van de tekst.

C Alinea 1 noemt de directe aanleiding die tot het schrijven van de tekst heeft geleid.

D Alinea 1 vormt een korte samenvatting van het vervolg van de tekst.

Het is mogelijk na de inleidende alinea de tekst in vier delen te verdelen, waarboven achtereenvolgens de volgende kopjes kunnen worden geplaatst:

1 Wat is vrijheid?
2 De publieke ruimte als maatschappelijke verworvenheid
3 Teloorgang van het oude beschavingsideaal
4 Terug naar de beginselen van weleer

1p **2** Boven welke alinea past het beste kopje 2, ‘De publieke ruimte als maatschappelijke verworvenheid’?

1p **3** Boven welke alinea past het beste kopje 3, ‘Teloorgang van het oude beschavingsideaal’?

1p **4** Boven welke alinea past het beste kopje 4, ‘Terug naar de beginselen van weleer?

In het tekstgedeelte van alinea 2 tot en met 4 beargumenteert de auteur, dat de omgangsvormen zijn verruwd.

3p **5** Geef het argument en de twee subargumenten. Gebruik voor je antwoord onderstaand schema.

Omgangsvormen zijn verruwd	stelling
doordat ...	argument
want ...	subargument
want ...	subargument

In alinea 8, 9 en 10 wordt beargumenteerd, waarom het openbaar debat niet meer mogelijk is.

1p **6** Op welk soort argumentatie is deze redenering hoofdzakelijk gebaseerd?
Op argumentatie

A op basis van kenmerken en eigenschappen.

B op basis van oorzaak–gevolgrelaties.

C op basis van overeenkomsten en vergelijkingen.

D op basis van voorbeelden.

1p **7** Met welke van de vier ‘klassieke deugden’ vormt het ‘eigentijds ideaal’ (regels 124-125) het meest een schril contrast?

1p **8** Aan welke van de vier klassieke deugden ontbreekt het ‘de politiek’ (regel 136) het meest?

In de tekst verwijst de auteur uitgebreid naar de klassieke oudheid ter ondersteuning van zijn standpunt.

1p **9** Wat is het belangrijkste argument dat de auteur aan deze historische verwijzing ontleent?

A Beschaving is een verantwoordelijkheid van alle burgers en noodzaakt tot het hanteren van spelregels.
B Beschaving is een zaak van academisch gevormde burgers die in staat zijn op een redelijke wijze met elkaar van mening te verschillen.
C Het barbarendom vormde niet alleen in de oudheid een gevaar, maar vormt ook nu een reële bedreiging.
D Sinds het bestaan van de klassieke Griekse cultuur is het met de westerse beschaving bergafwaarts gegaan.

In alinea 11 is sprake van een ‘fiscale transactie’.

1p **10** Wat houdt deze transactie in?
In ruil voor het betalen van belasting

A draagt de burger de verantwoordelijkheid voor openbare ruimtes over aan de staat.
B kan de zorg voor de openbare ruimtes aan derden worden uitbesteed.
C vervalt voor de burger de zorg voor de openbare ruimtes.
D wordt de burger mede-eigenaar van de openbare ruimtes.

1p **11** Welke ‘moedige daad’ (regel 204) wordt van de politici verwacht?

A De politici moeten de publieke fora beschermen en actief bijdragen aan de ontwikkeling van moderne vormen van actief burgerschap.
B De politici moeten de publieke fora beschermen en de strijd aangaan tegen de hufterigheid, die schrikbarende vormen aanneemt.
C De politici moeten niet langer een afwachtende houding aannemen, maar de belangen van de publieke ruimte erkennen.
D De politici moeten zich veel meer open stellen voor andere opvattingen en meningen, en zich vooral niet opsluiten in een eigen ideologie.

Het verlangen naar ‘een collectieve identiteit’ (regels 61-62) heeft een problematische kant.

1p **12** Citeer uit alinea 12 een zinsgedeelte waarin de maatschappelijke verschijnselen worden aangeduid waarmee deze problematische kant direct verband houdt.

Alinea’s hebben een bepaalde functie in relatie tot elkaar die aangegeven kan worden met onder meer de volgende functiewoorden: conclusie, constatering, inleiding, oorzaak, samenvatting, tegenstelling, uitwerking, verklaring, voorbeeld en voorbehoud.

2p **13** Welke twee functies heeft alinea 14 in relatie tot alinea 13? Kies als antwoord twee van de bovenstaande functiewoorden.

Lees de volgende twee passages:

1 “De burgers kunnen niet meer naar eigen believen gebruikmaken van de omroep voor het voeren van het openbare debat, ook al waren de publieke omroepen daar oorspronkelijk wel voor bedoeld.” (regels 157-162)

2 “In het huidige bestel zal dit niet lukken: dat vertoont nog steeds trekken van het verzuilde Nederland waarin de verschillende groepen zich niet openstelden voor andere meningen en opvattingen, maar zich juist opsloten in hun eigen ideologie.” (regels 247-253)

3p **14** Leg uit in welk opzicht deze twee passages tegengesteld aan elkaar lijken. Gebruik voor je antwoord maximaal 40 woorden.

“Burgerschap doet … klassieke deugdenleer.” (regels 185-199)
Deze passage bevat een stelling en twee bijbehorende argumenten.

1p **15** In welke volgorde staan ze in de tekst?

A argument – argument – stelling
B argument – stelling – argument
C stelling – argument – argument

In de tekst formuleert de auteur een algemene opvatting over beschaving.

1p **16** Welke van onderstaande uitspraken geeft de opvatting van de auteur het beste weer?

A Beschaving is een hoogstaand spel, dat luistert naar bepaalde regels en zich baseert op algemene deugden.
B Beschaving is slechts mogelijk in een samenleving waar vrijheid van meningsuiting heerst.
C Beschaving veronderstelt eigenschappen die door opvoeding en onderwijs moeten worden aangeleerd.
D Het bildungsideaal beoogt een vorm van beschaving die nog steeds tot voorbeeld strekt en die daarom gehandhaafd moet blijven.

1p **17** Tot welke tekstsoort dient de tekst ‘Wie de beschaving terug wil, moet weer leren balanceren’ gerekend te worden?

A De tekst is hoofdzakelijk activerend van aard, omdat het er de auteur om te doen is de lezers op te roepen in actie te komen tegen de voortgaande verloedering van de publieke ruimte.
B De tekst is hoofdzakelijk beschouwend van aard, omdat de auteur overwegingen op de voorgrond stelt ten aanzien van de verbetering van het politieke klimaat.
C De tekst is hoofdzakelijk betogend van aard, omdat het de auteur er om te doen is zijn standpunt ten aanzien van de kwaliteit van het publieke debat te benadrukken.
D De tekst is hoofdzakelijk uiteenzettend van aard, omdat de auteur de feitelijke analyse van de bepalende factoren die de publieke ruimte perverteren, vooropstelt.

1p **18** Welke van onderstaande uitspraken geeft de hoofdgedachte van de tekst het beste weer?

A De politiek moet de verruwing van de samenleving tegengaan, die een gevolg is van de verloedering van de publieke ruimte. Op deze wijze zal het klassieke bildungsideaal vanzelf weer een centrale plaats in de maatschappij krijgen.

B De verruwing van het openbare leven is het gevolg van de teloorgang van het klassieke beschavingsideaal van een vrije samenleving. De burgers moeten gezamenlijk weer zorg dragen voor een gezonde politiek.

C Het huidige openbare debat wordt bepaald door allerlei vormen van hufterigheid die veelal vanuit commercieel oogmerk gevoed worden door de nieuwe media. Aan die ontwikkeling moet de politiek een halt toeroepen.

D Voor het bestaan van een beschaafde samenleving is de aanwezigheid van een gezonde publieke ruimte van doorslaggevend belang. Daarom moet de openbare ruimte in ere worden hersteld.

Tekstfragment 1

(1) Het thema 'waarden en normen' staat volop in de maatschappelijke belangstelling. Dat is niet voor niets. In alle geledingen van de samenleving bestaat er een zeker onbehagen over een verruwing van omgangsvormen. Dit breed levende onbehagen heeft in de publieke discussie dikwijls betrekking op een veelheid aan gesignaleerde ontwikkelingen op tal van terreinen van de samenleving. Welbeschouwd gaat achter de actuele discussie over waarden en normen een grote variëteit aan maatschappelijke ongenoegens schuil. Deze lopen uiteen van concrete ergernissen ten aanzien van asociaal gedrag op straat, misbruik van collectieve voorzieningen, respectloosheid ten opzichte van ouderen, wangedrag van leerlingen in het onderwijs tot buitensporig geweld op de televisie. Sommigen spreken meer in het algemeen over een toename van 'hufterigheid' in de maatschappij, in het bijzonder in de publieke ruimte.
(2) Naast onvrede over bepaalde vormen van normoverschrijdend gedrag en een door velen gepercipieerde verharding van de samenleving wordt het gebrek aan waarden en normen verklaard door algemene maatschappelijke veranderingsprocessen die hun wortels hebben in de jaren '60 en '70 van de 20ste eeuw. Burgers maakten deel uit van processen van individualisering, secularisering, emancipatie en persoonlijke ontplooiing. De individuele vrijheid van burgers wordt in ons land terecht met hoofdletters geschreven. Opleiding en emancipatie hebben geleid tot een grotere mondigheid, die tevens een groter beroep op de eigen verantwoordelijkheid mogelijk maakt. Deze verworvenheden moeten worden gekoesterd in de Nederlandse samenleving. In sommige gevallen lijkt het accent op individuele vrijheid en zelfverwezenlijking echter te leiden tot egocentrisme, vormen van zelfverrijking en een gebrek aan oog voor de vrijheden van anderen. Het debat over waarden en normen krijgt voorts een extra dimensie door de toegenomen pluriformiteit in ons land mede als gevolg van een toestroom van grote groepen immigranten. Nederland heeft zich in enkele decennia van een mono-etnische naar een multi-etnische samenleving ontwikkeld. Vooral daar waar deze diversiteit soms sterk botsende waarden- en gedragspatronen met zich meebrengt, noodzaakt dit in alle redelijkheid tot een

discussie over de vraag welke waarden en normen gemeenschappelijk zouden moeten worden gedeeld.

Uit: reactie kabinet op het rapport van de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR), Waarden, normen en de last van het gedrag. Den Haag, maart 2004

In tekstfragment 1 wordt een historische ontwikkeling als verklaring voor de verruwing gegeven.

2p **19** Welke ontwikkeling is dat?

Zowel in tekst 1 als in tekstfragment 1 wordt gesteld dat het noodzakelijk is op redelijke wijze het publieke debat te voeren.

1p **20** Welke van de onderstaande uitspraken is juist als het gaat om het maatschappelijk doel van een dergelijk publiek debat?

A In tekst 1 wordt benadrukt, dat het publieke debat ertoe bijdraagt maatschappelijke verschillen tot uiting te brengen en in tekstfragment 1 wordt benadrukt, dat het publieke debat tot gemeenschappelijke waarden en normen moet leiden.

B In tekst 1 wordt benadrukt, dat het publieke debat tot gemeenschappelijke waarden en normen moet leiden en in tekstfragment 1 wordt benadrukt, dat het publieke debat dient om maatschappelijke verschillen tot uiting te brengen.

C Zowel in tekst 1 als in tekstfragment 1 wordt benadrukt, dat het publieke debat dient om maatschappelijke verschillen tot uiting te brengen.

D Zowel in tekst 1 als in tekstfragment 1 wordt benadrukt, dat het publieke debat tot gemeenschappelijke waarden en normen moet leiden.

Tekstfragment 2

Volgens bepaalde vrijzinnige opvattingen staat volledige vrijheid gelijk aan volledige grenzeloosheid. Een ernstige vergissing, meent rechtsfilosofe Dorien Pessers. “In het publieke domein zijn mensen die aanstoot nemen aan die grenzeloosheid niet vrij zich eraan te onttrekken. Hún vrijheid is juist beknot, niet verruimd.”

Pessers: “Zij lijden onder de tirannie van het persoonlijke. Dat is de houding van mensen die zich op straat of op tv precies hetzelfde gedragen als thuis. Ze hebben niet het geringste vermoeden dat zij in hun rol van burger andere verantwoordelijkheden hebben dan thuis, als privé-persoon.”

Het vervagen van het onderscheid tussen privé en publiek is volgens Pessers de oorzaak van veel ellende. Het probleem strekt verder dan alleen het exhibitionisme in tv-shows. Op het spel staat ook een essentiële voorwaarde voor de vreedzame omgang tussen mensen die niets gemeen hebben, of elkaar zelfs niet kunnen luchten of zien, maar in het publieke leven wel met elkaar te maken krijgen. Zij hebben behoefte aan een geheel van ongeschreven gedragscodes dat hen in staat stelt in het sociale leven met elkaar te verkeren.

In haar oratie aan de Vrije Universiteit brandde Pessers, hoogleraar rechtstheorie, een kaarsje voor het klassieke burgerschapsideaal, van het

individu dat zijn private universum overstijgt en zich verplaatst in de belangen en toekomst van de gemeenschap. “Van mij mogen we thuis onszelf zijn, desnoods ons liederlijke zelf, maar buiten liever niet. Het publieke domein is van ons allemaal, het is een res publica, waar we ons moeten kunnen associëren en vreedzaam omgaan met mensen die we thuis niet dulden. Daar gelden de spelregels van het theatrum mundi, het theater van de wereld. De grensovergang van het persoonlijke naar het publieke gaat dan ook gepaard met een verandering van kleding, gedrag en taal.”

Naar: Marcel ten Hoven, Tussen vrijheid en grenzeloosheid. Interview o.a. met Dorien Pessers, Vrij Nederland, 19 mei 2007

3p **21** Formuleer een verklaring op basis van de visie van Dorien Pessers in tekstfragment 2 voor de toegenomen ‘hufterigheid’, die in tekst 1 wordt gesignaleerd (alinea 13) bij het gebruik van het internet. Gebruik voor je antwoord maximaal 20 woorden.

Tekst 2 Over oorlog en vrede wordt niet rationeel beslist: waarom haviken vaak winnen van duiven

21p **22** Maak een samenvatting in correct Nederlands van maximaal **220** woorden van de tekst “Over oorlog en vrede wordt niet rationeel beslist: waarom haviken vaak winnen van duiven”. Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent. Uit je samenvatting moet duidelijk worden:

- welke typen adviseurs er bestaan in tijden van conflicten, en welke omschrijving van deze typen gegeven wordt;
- naar welk type adviseur beleidsmakers geneigd zijn te luisteren, en welke algemene verklaring hiervoor gegeven wordt;
- welke psychologische mechanismen worden genoemd ter onderbouwing van deze verklaring;
- met welke wens deze psychologische analyse wordt afgesloten.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.